

MODALLIQTIN ANALITIKALIQ FORMALARI

Mustafayeva Altingul Jumanazarovna
Ózbekstan Respublikasi Ilimlar Akademiyasi
Qoraqalpog'iston bólimi
Qoraqalpog'iston gumanitar ilmler ilim-izertlew instituti doktoranti

MODALNING ANALITIK SHAKLLARI

Mustafayeva Altingul Jumanazarovna
O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining
Qoraqalpog'iston bo'limi Qoraqalpog'iston gumanitar fanlar
ilmiy-tadqiqot instituti doktoranti

АНАЛИТИЧЕСКИЕ ФОРМЫ МОДАЛЬНОГО МОДАЛА

Мустафаева Алтынгүль Джуманазаровна
Докторант Каракалпакского научно-
исследовательского института гуманитарных наук
Каракалпакского отделения Академии наук Республики
Узбекистан

ANALYTICAL FORMS OF THE MODAL MODAL

Mustafaeva Altyngul Jumanazarovna
Doctoral student at the Karakalpak Scientific Research
Institute of Humanities of the Karakalpak Branch of the
Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

Annotatiya: Ushbu maqolada modallik ma'nosini tushuntirib, analitik shakllarni yaratishga yordam beradigan fe'llar va ularning ma'nolari, shuningdek, turk tillaridagi nisbiy bog'liqlik haqida gap boradi.

Kalit so'zlar: ko'makchi fe'llar, mayil kategoriyalari, modalning analitik shakllari, grammatik tadqiqot

Аннотация: В этой статье объясняется значение модальности и обсуждаются глаголы и их значения, которые помогают создавать аналитические формы, а также относительная зависимость в турецком языке.

Ключевые слова: вспомогательные глаголы, флективные категории, аналитические формы модала, грамматические исследования

Resume: This article explains the meaning of modality and discusses verbs and their meanings that help create analytical forms, as well as relative dependence in Turkish.

Key words: auxiliary verbs, inflectional categories, analytical modal forms, grammatical studies

Kirisiw. Kómekshi feyllerdiń hár biri ózi dizbeklesip kelgen tiykarǵı feyil mánisine hár túrli

qosımsha mánilerdi bildiriw ushın xızmet etedi. Olardıń hár biri ózine tán qásiyetlerge iye bolıwı

e-mail:
Altingul.Mustafaeva@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-6629-6388>

menen birge, olar máni hám wazıypalarındaǵı ulıwmalıq tárepleri menen belgili toparlarǵa da bólinedi. Máselen, ayırımları háreket procesiniń xarakteristikasını kórsetse, ayırımları modallıq mánilerdi bildiredi. Bir jetekshi feyilge hár qıylı formadaǵı bir neshe kómekshi feyiller tirkeliwi de múmkin [4.148].

Feyildiń analitikalıq formasın jasawda tiykarǵı feyil menen birge dizbeklesip keliwshi kómekshi feyillerdiń ayırım túrleriniń sóylewshiniń háreketke bolǵan túrli múnásibetin kórsetiwshi mánileri- modallıq mánileri bolıp tabıladı. Ádebiyatlar hám metodlar: Til biliminde feyil sóz shaqabında analitikalıq usıl máselesi áhmiyetli máselelerden esaplanadı. Túrkiy tillerinde analitikalıq feyil formaların úyreniw tariyxı shama menen úsh ásirde beri dawam etip kiyatır. XVIII ásirde grammatikada túrkiy tillerindegi feyillerdi analizlew barısında tiykarǵı hám kómekshi feyilden ibarat ayırım analitikalıq formalardı belgilep ótedi. Feyillerde analitikalıq usıl tiykarǵı feyil menen kómekshi feyildiń dizbeginen boladı. Kómekshi feyiller tiykarǵı feyilge qosımsha grammatikalıq máni júkleydi. Til biliminde kómekshi feyiller boyınsha islengen ilimiy miynetlerden qarastırǵanıımızda, qazaq tilinde I.Mamanovtıń «Вспомогательные глаголы в казахском языке», ózbek tilinde A.Hojiev «Ўзбек тилида кўмакчи феъллар» kitabında kómekshi feyillerdiń mánilik ózgeshelikleri haqqında keń maǵlıwmatlar berilgenin kóremiz. Qazaq til biliminde kómekshi feyiller boyınsha izertlep, olardıń bir tártipke túsiriliwine úles qosıwshı ilimpazlardan Q.Jubanovtı, N.Sawranbaevtı, Isqaqovtı kórsetiwge boladı. Olardıń izertleniwine úles qosqan T.Qordabaevtıń miyeti de sóz etiwge ılayıqlı. Ol *jatır, júr, otır, tur* feyillerin máhál kategoriyasındaǵı feyiller dep qaraǵan. Shet tillerinde feyildiń analitikalıq forması boyınsha izertlenilgen jumıslar boldı, kandidatlıq dissertaciya, maqalalar baspada jarıq kórdi. Atap aytqanda. Oleg Velidnikovtıń rus inglis tilinde “Analytical processes in the English languages: History and Perspectives (in Russian) kandidatlıq dissertaciyası, Musaev Parviz orudj oǵlıńın Analiticheskie formy glagola v yazykax razlichnykh tipov (Na materiale angliyskogo, azerbaydzhanskogo i russkogo yazykov) (1996) dissertaciyalıq jumısı, Móminova Aziza Odilovnanıń “Analyticheskie sredstva oboznachayushie aspektualnyy kategorii v

тюркских языках” maqalası bar. Sonday-aq, Nigmatullina rawshaniya Abdulxaevnanıń “Структурно семантические особенности сложных глаголов в башкирском языке» (2002) kandidatlıq jumısı, Sultanov Kazim Gadjevichtiń “Аналитические видовременные формы глагола в кумыкском и английском языке” (1996) kandidatlıq dissertaciyası bar.

Qaraqalpaq tilinde feyil sóz shaqabı boyınsha Á.Aymurzaev, M.Dáwletov, E.Dáwenov, P.Ayeevler izertlew jumısların alıp bardı. Biraq kómekshi feyiller hám olardıń mánileri boyınsha arnawlı izertlewler bolmadı. A.Yuldashevтіń “Аналитические формы глагола и тюркских языках» kitabı 1965–jılı Moskva qalasında basılıp shıqtı.

Nátiyje. Jámiyettiń social-ekonomikalıq jaqtan rawajlanıwı belgili dárejede hárbir xalıqtıń tiline de tásir etip otıradı. Bul process tilimizge jańa sózlerdiń, terminlerdiń kelip kiriwine hám til qurallarınıń paydalanıw sheńberiniń keńeyiwine de sebepshi boladı.

Ayırım topardaǵı modal sózler bar bolıp, olar gápte qospa feyildiń bir komponenti sıpatında keledi. Ilimpaz R.A.Kamiljanovnanıń kórsetiwinshe, olar komponentli modal sózler bolıp, gápte jeke ózi qollanılmastan, feyil sózdiń qatnasında, *-sa* affiksi yamasa betlik emes feyil formaları menen birge kelip, hár qıylı modal mánidegi qospa feyillerdi jasaydı: *kerek, zárúr, tiyis, shárt, lazım, dárkár* sıyaqlı zárúrlikti ańlatıwshı sózler kiredi [5.18]: Mashinadaǵılar evakuaciya qılınǵanlar *bolsa kerek* (T.Qayıpbergenov). Ol soldat Qaraqalpaqov emes qaraqalpaq soldatı *bolıwı tiyis*. (T.Qayıpbergenov) Usı toparǵa qospa feyil quramına kiriwshi feyildiń mánisine qosımsha máni júkleytuǵın *eken* sózi de kiredi [6.272]: Qapalanba, seni kombinatıń da húrmet *qıladı eken*.

Analiz. Kómekshi feyiller bildiretuǵın modallıq mániler júdá hár qıylı. Modallıq mánilerdi ańlatıw kóz qarasinan kómekshi feyillerdi úlken toparlarǵa ajratıp bolmaydı. Sonlıqtan hár bir kómekshi feyildiń qanday modallıq mánini bildiriwine jeke toqtaymız.

Al kómekshi feyili. Bul kómekshi feyil hal feyildiń *-a, -y*, affiksleri arqalı jasalǵan túrine dizbeklesip, isley alıw qábleti mánisin ańlatadı: *qıla aladı, jaza aladı, ayta aladı, oqıy aladı*.

Al kómekshi feyili tatar, ózbek, qırǵız hám basqa da túrkiy tillerde keń qollanıladı. Tatar tilinde:

Закир узе ешли ала иде Zakir ózi isley aladı, qırǵız tilinde:шыға аламын-shıǵa alaman, оқўй албадым-оқы алмадым мánisinde қолланылады [10.26].

Bol kómekshi feyili qumıq, oyrot hám shor tillerinde қолланылады. Qumıq tilinde:барып бола едім-bara alatuǵın edim, бара болмадым-bara almadım [1.112]. Oyrot tilinde:мен ону көріп болбой салдым- men onı kóre almadım [2.206].

-a,-y *al* forması ázerbayjan, gagauz, yakut, Chuvash, xakas hám altay tillerinen basqa barlıq túrkiy tillerде usınılıp, feyildiń ayrıqsha belgilerin ózinde jámlestiredi.

Al kómekshi feyili frazeologiyalıq birliklerdiń quramındaǵı bir komponenti bolıp keledi: Sol kórgeninde-aq, qızdı kóz astına alǵan.

Bil kómekshi feyili. Bul da hal feyildiń -a, -y affiksleri menen jasalǵan túrine birigip, bir háreketti qıla alıw mánisin ańlatadı: ajrata biledi, sóylep biledi.

Bol kómekshi feyili. Bul kómekshi feyil de hárekettiń orınlanıwı ushın obektiv imkaniyattıń bar ekenligi mánisin(múmkinlikti) ańlatadı: oqıp boladı (oqıwı múmkin), ótip boladı (ótiw múmkin, ótiw imkaniyatı bar).

Bol kómekshi feyili atawısh feyil formasındaǵı seplik qosımtalı tiykarǵı feyil menen kelgende., “múmkin” mánisin, bolımsızlıq mánide “múmkin emes” mánisin ańlatıp keledi: aytıwǵa boladı, sóylewge bolmaydı.

A.A. Yuldashevtiń “Аналитические формы глагола в тюркских языках» atamasındaǵı kandidatlıq jumısında modallıqtıń analitikalıq formaları boyınsha kóplegen maǵlıwmatlar berilgen. Olardıń hár birine keń túrде toqtap, sıpatlama keltirilgen. *Bol* kómekshi feyiliniń -ip,-ip,-p qosımtaları menen keliwiniń túrkiy tillerде қолланыlıwı hám mánilik ózgesheligine keń toqtap, tómendegishe pikirlerdi bildirip ótken:

Bol kómekshi feyili hal feyildiń -ip, -ip,-p qosımtası menen kelgende, túrkiy tillerде eki túrli variantta қолланылады: Birinshisi, túrleniwshi, az sandaǵı tillerде, ekinshisi túrленbeytuǵ ın keń tarqalǵan tillerде kórinedi.

Ayırım tillerде túrleniwshi variant joqarıda ayılǵan imkaniyat, múmkinshilik mánisin berse, basqalarında ózine tán maǵananı ańlatadı. Bul mánidegi forma ózbek, uyǵır, qaraqalpaq hám qazaq tillerinde paydalanıladı: ózbekshe, yozib bul- “кончить писать”, qazaqsha, aytır bol- кончить говорить, qaraqalpaq tilinde, oqıp boldıń ba? -

кончил читать mısallarında tiykarǵı feyilдеgi bildirilgen is-hárekettiń juwmaqlanıwın bildiredi.

-ip *bol* forması túrленiwshi formada imkaniyat, múmkinshilik mánilerin bildiriwi tuvin, qumıq tillerinde қолланылады: tuvin tilinde: барıp болur men- bara alaman mánisinde, qumıq tilinde: Темирханов неч затны англап болмады - Temirxanov hesh nárseni túsine almadı. Tap usı mánide kórip shıǵılıp atırǵan forma basqa túrkiy tillerде tolıq bolmaǵan hám sheklengen halda қолланылады. Noǵay tilinde azı-kem turaqlı túrде házirgi máhaldıń anıqlıq meyilinde қолланылады: ол мага кирип болар-ol maǵan kire aladı, kiriwi múmkin mánisinde. Altay tilinde bolsa bul formadan paydalanıw házirgi máhálde bildirilmey, bolımsız mánide қолланыlıwın kóriwimizge boladı: бис слерди танып болбоспыс-bizler sizlerdi tanıy almadıq, мен барыб болбодым- men bara almadım mánisinde kelgen.

-*Ǵan bol* forması bir qatar túrkiy tillerде, ásirese bashqurt, tatar, ózbek, uyǵır, qaraqalpaq hám qazaq tillerinde júzeki is-háreket, islegen bolıw mánilerinde anıqlıq meyildiń ótken hám házirgi máhállерінде қолланылады: islegen *bolıw*, uyqılaǵan *bolıw*.

-ip *júr*, -ip *jatır*, -ip *otır* sıyaqlı qospa birlikler menen kelip te, jógilik etiw, jorta isle, ótirik islew mánilerin ańlatıp keledi: oqıǵan bolıp otırdı, uyqılaǵan bolıp jattı, islegen bolıp júrdi.

Ayırım kómekshi feyiller tiykarǵı feyiller menen birikkende bir emes, bir neshe mánilerdi bildirip keliwi múmkin. Solardan biri *qal* kómekshi feyili.

Qal kómekshi feyili hal feyildiń -ip,-ip,-p affiksi menen jasalǵan túrine birikkende úsh túrli modallıq mánini ańlatadı:

1.Is-hárekettiń kútilmegende júz beriwi mánisin bildiredi: ...sarbaz iyshannıń Alakózge ne dep sıbrılaǵanın *esitip qalǵan edi* [7.179].

Dúbeley qarda Fazıl menen Sayıpnazardıń qay tárepten qalay *kelip qalǵanın* heshkim ańǵarmadı [7.191].

2.Hárekettiń maqsetke muwapıq emesligi, qálewlerge qarama-qarsı mánisin ańlatadı: Ernazardıń yawmıtısı da qayshı qulaǵın tikireytip, *shekshiyip qaldı* [7.46]. Ana Gúziybaniń ele ań ushıp, kózleri *alarıp qalǵanın* kórди de, qısınbasın degen oy menen aldınan sháynek-keseniń sınıǵın jıynap atırıp sóylendi.

3. “Gániymet” mánisin, háreketti orinlaw ushın imkan beriwshi sharayat ótkinshi, (gániymet) ekenligin ańlatadı [3.196]: Júr tezirek vagonnan orın alıp qalayıq. Hesh kim kórmesinen bul jerden qashıp qalayıq.

Qoy kómekshi feyili hal feyildiń –a,-y affiksleri menen jasalǵan túrine birikkende, hár túrli meyl formalarında qollanıwına qarap hár qıylı modal mánilerdi ańlatadı.

Buyırıq meyl formasında qollanganda kewil bildiriw, ótinish etiw, úgit etiw yamasa ruxsat mánilerin bildiredi. Máselen: kele qoysın, ala qoyıń, aytıp qoy, oqıy qoysın: Bilip qoy, onnan arjaǵı ólim [7.68]. Endigi gápti Turımqul biy ayta qoysın. Kele qoyıń tezirek, awqat súzip atırman-degen apamnıń gápi qulaǵıma erbeń ete qaldı. Anıqlıq meyl formasında hárekettiń maqsetke muwapıq halda, ańsatlıq penen, niyetlegenindey júz beriw mánisin bildiredi: túsine qoydı, kete qoydı, bere qoydı. “Ullı xanımız, ózińizdi basıńız, batıl sóyleńiz” degendey shalǵayman tartıp qoydı [7.84].

Shárt meyl formasında sóylewshi hám subiektiń hárekettiń tezirek orınlanıwınıń tárepdar ekenligi, sonı júdá qáleytuǵınlıǵı mánisin ańlatadı: Qonaqlar tezirek kele qoysa edi, hámme olarǵa qarap otır. Ne tuwralı aytıp edi, esime tuse qoysa qáne...

Qarqalpaq tilindegi *qoy* kómekshi feyili ornına ózbek tilinde *qol* feyili qollanıladı: bera qoling, yoz qolsın, keta qoldı.

Qoy kómekshi feyili is-hárekettiń qálemesten júz beriw, tiykarǵı feyildegi is-hárekettiń orınlanıwı kerek bolmaǵan háreket ekenligi mánisin ańlatadı. Meni keshiriń, kewlińizdi awırtıp qoydım. Bunı bildirip *qoy*mawı ushın, tań sahárden atızǵa shıǵıp ketti.

Ber kómekshi feyili. Bul kómekshi feyil hal feyildiń –a,-y affiksleri menen jasalǵan túrine birikkende, hárekettiń orınlanıwı ushın tosıq yáki qarsı háreketlerdiń joq ekenligi sıyaqlı modallıq mánilerdi bildiredi: jey beredi, ala beremen, bere ber. Erkin otıraber, qızım, házir sháy qaynataman. ... atınıń júwenin sál tartıńqırıp kele berdi.

Kór kómekshi feyili. Bul kómekshi feyil eki túrli modallıq mánini ańlatadı:

1. Hal feyildiń –ip,-ip,-p affiksli tiykarǵı feyil menen kelgende, *kór* feyili óziniń leksikalıq “*kóriw*” mánisin joytıp, kómekshi feyil mánisinde qollanıladı: Ózinen sorap kórińiz.

2. Eger *kór* feyiline gárezli gápte tuwra tolıqlawısh mánidegi sóz qatnassa, onda *kór* feyili

tiykarǵı mánige kóship, hal feyil formasındaǵı feyil sóz hal jaǵdaydı bildiriwshi, pısıqlawıshlıq mánidegi sózdi bildiredi: Kitaptıń súwretin otırıp *kór*.

Kitaptı alıp kór degen gápte aytıluwda dáslepki feyilden soń kishi pauza qollanılsa, onda *kór* feyili leksikalıq *kóriw* mánisinde jumsaladı. Eger ortada pauza isletilmey bir pát penen aytılsa, onda, urınıp kóriw (попробовать, попытаться) mánisinde qollanıladı [8.45].

Hal feyildiń –a,-y affiksleri menen jasalǵan túrine birikkende, tiykarınan buyırıq meylde hám bolımsız formada qollanııp, háreketti orınlamawdı eskertiw mánisin ańlatadı: ayta kórme, bara kórme, ala kórme;

1. *Kór* kómekshi feyili bolımsız formada kelip, tiykarǵı feyil qospa túrde úsh feyilden bolıp, sońǵı *qoy* feyili hal feyildiń –a affiksi menen birigip kelgende, tórt komponentli analitikalıq feyil formasın jasap, bolımsızlıq mánidegi tilek mánisin bildiredi: shegelep taslap qoya kórme, jazıp berip qoya kórme.

2. *Kór* kómekshi feyili hal feyildiń –e affiksi menen kelgen *júr* feyiline dizbeklesip, tilek-ótińish mánilerin ańlatadı: júre kór, júre kórme.

3. Tórt komponentli analitikalıq feyilde –ip,-ip,-p formalı qospa tiykarǵı feyil hám qospa kómekshi feyil sóylewshi túnlawshıǵa qarata bir is-háreketti bilqastan islep qoymawı ushın eskertiw hám ótinish mánilerin bildiredi: Jumıstı isleńiz, qashıp ketip qalıp júrmeńiz. Áste tartıńız, quyrıǵın julıp alıp júre kórmeńiz (Folklor- Aldar kóse).

Kórip júrme, júre kórme birikpeleri birdey mánini bildirip, bir isti bilqastan islep qoymaw mánisin ańlatadı: barıp júre kórme- barıp júre kórme.

Kór kómekshi feyili *kórinedi* formasında –gan,-gen, -tuǵın affiksli tiykarǵı feyilge jalǵanganda, sóylewshiniń is-háreketti isenimsizlik penen, anıq emes, shamalaw mánisinde xabarlap atırǵanı mánisi bildirilip, *kórinedi*, uqsaydı degen mánide qollanıladı: Qonaqlar ele otratuǵın *kórinedi*. Úyine kelip ketken *kórinedi*[8.48].

Hal feyildiń –ip affiksi menen jasalǵan túrine birikkende, tiykarǵı feyildegi háreketti sınaw, biliw (belgilew) ushın orınlanıwshı háreket ekenligi mánisin ańlatadı: oqıp kór, jep kórdi, sorap kóremen.

Tur kómekshi feyili. *Tur* kómekshi feyili hárekettiń waqtınsha, basqa bir hádiyse yáki háreket júz bergenge shekem orınlanıwı (yáki orınlanbawı) mánisin bildiredi: islep tur, aytıpay tur.

Júr, otr kómekshi feyilleri. Bul kómekshi feyiller hárekettiń isleniwi maqul emesligi mánisin ańlatadı: Men onı izlep, jataqxanasına deyin *barıp júrmen*. Awzına kelgenin *aytıp júrmesin*. Bárinen xabarı bolsa da, hesh nárseni bilmeytuǵınday túr *bildirip otr*.

Jazla kómekshi feyili. Bul kómekshi feyili hárekettiń orınlanıwına sál qalǵanlıǵı, biraq orınlanbaǵanlıǵı (russhada чуть не...) mánisin ańlatadı [3.197]: jıǵıla jazladı.

-*ǵı kel* forması da modallıqtıń bir túri bolıp, anıqlıq meyil, shárt meyil, tilek meyillerde qollanılıp, bette-sanda kelisip, is-háreketti islewge bolǵan tilekti kórsetedi.: barǵım keledi. Bolımsızlıq máni –ma,-me affiksiniń ktl feyilinen soń jalǵanıwı arqalı baylanısp, is-háreketti islewge qálew, tilektiń joqlıǵı mánisin ańlatadı: barǵım kelmeydi

Joqarıdaǵı mısallar arqalı kórip turǵanıımızday, kómekshi feyiller tiykarǵı feyiller menen birge dizbeklesiwi arqalı hár qıylı modallıq mánilerde de qollanıladi. Is-hárekettiń orınlanıwına óziniń hár qıylı qatnasın bildiredi.

Sonday-aq, hárekettiń ózge birew ushın yáki subiektiń ózi ushın orınlanıwı (háreket nátiyjesiniń ózine yáki ózgege baǵdarlanıwı) mánisin ańlatıwı menen *al* hám *ber* kómekshi feyilleri modallıq mániden tısqarı óz aldına topardı quraydı.

Al kómekshi feyili hal feyildiń –ip, -ip,-p affiksi menen jasalǵan túrine birikkende, háreket nátiyjesiniń subiekt mápine (ózi ushın) baǵdarlanǵanı mánisin bildiredi: úyrenip alıw, oynap alıw t.b.

Ber kómekshi feyili hal feyildiń –ip,-ip,-p affiksi menen jasalǵan túrine birikkende, kerisinshe, hárekettiń ózge ushın orınlanıw mánisin bildiredi: oqıp beriw, oynap beriw, sóylep beriw.

Talqılaw: Sonday-aq, hárekettiń ózge birew ushın yáki subiektiń ózi ushın orınlanıwı (háreket nátiyjesiniń ózine yáki ózgege baǵdarlanıwı) mánisin ańlatıwı menen *al* hám *ber* kómekshi feyilleri modallıq mániden tısqarı óz aldına topardı quraydı.

Al kómekshi feyili hal feyildiń –ip, -ip,-p affiksi menen jasalǵan túrine birikkende, háreket nátiyjesiniń subiekt mápine (ózi ushın) baǵdarlanǵanı mánisin bildiredi: úyrenip alıw, oynap alıw t.b.

Ber kómekshi feyili hal feyildiń –ip,-ip,-p affiksi menen jasalǵan túrine birikkende, kerisinshe, hárekettiń ózge ushın orınlanıw mánisin bildiredi: oqıp beriw, oynap beriw, sóylep beriw.

Demek, kómekshi feyiller ózi grammatikalıq máni ańlatıp keliwine qaramastan, tiykarǵı feyiller menen birge pütün bir gápke qatnaslı pikirdi beriw de, aytilajaq pikirdiń mazmunına tásinin tiygizedi.

Juwmaq: Modallıqtıń analitikalıq formaları hár qıylı qatnaslardı bildirip keliwi hám gáp ishinde atqaratuǵın xızmeti jaǵınan da áhmiyetli bolıp tabıladı. Modallıqtıń analitikalıq formaların ele de úyreniw, kómekshi feyillerdiń tiykarǵı feyil menen qatnasındaǵı basqada mazmundaǵı mánilerin úyreniw hám tiykarǵı izertlew obiektine alıw ilimiy jumısımızdıń aldaǵı wazıypalarınan biri bolıp qaladı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Бекбергенов А. Қарақалпақ тилинің стилистикасы. Нөкіс, 1990.
2. Ефремова Н.А. Односоставные предложения в якутском языке: семантико-стилистикалык и функциональный аспекты. Якутск, 2007.
3. Хэзирги қарақалпақ әдебий тилинің грамматикасы. Синтаксис. Нөкіс. 1992.
4. Қиличев Э. Ўзбек тилининг амалий стилистикаси. Тошкент, 1992.
5. Шомахсудов А., Расулов.И, Қунғуров.Р, Рустамов.Х. Ўзбек тили стилистикаси. Тошкент, 1983. 167-бет.
6. Хэзирги қарақалпақ әдебий тилинің грамматикасы. Сөз жасалыў хэм морфология. -Нөкіс, “Билим”, 1994.
7. Расулов И. Бир составлы гәплердиң өзгешеликleri, «Ўзбек тили ва адабиети»: 1970, №6.
8. Бердимуратов Е. Әдебий тилдиң функциональлық стильлериниң раўажланыўы менен қарақалпақ лексикасының раўажланыўы. Нөкіс, 1973. 8-бет.
9. Раулов И. Хозирги ўзбек адабий тилида бир составли гаплар, Тошкент, 1974.
10. “Еркин Қарақалпақстан” газетасы // №66. 3-июнь 2021-жыл.
11. “Еркин Қарақалпақстан” газетасы // №67. 5-июнь 2021-жыл.
12. “Еркин Қарақалпақстан” газетасы // №71. 15-июнь 2021-жыл.
13. “Jetkenshek” gazetası // №49. 7-dekabr. 2022-jil.
14. “Қарақалпақ әдебияты” газетасы // №1 январь 2021-жыл.